

Szot, Adam

Dzieło Matki Bożej Powołań w Wilnie

Studia Teologiczne 26, 471-485

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ADAM SZOT

DZIEŁO MATKI BOŻEJ POWOŁAŃ W WILNIE

Treść: 1. Powstanie Stowarzyszenia Dzieło Matki Bożej Powołań w Wilnie; 2. Członkowie Stowarzyszenia; 3. Władze Stowarzyszenia; 4. Formy działalności; 4.1. Instytut Apostolski; 4.2. Juwenat; 4.3. Działalność wydawnicza; 4.4. Współpraca z Akcją Katolicką; 5. Zakończenie.

1. Powstanie Stowarzyszenia Dzieło Matki Bożej Powołań w Wilnie

Bractwo Maryi Niepokalanej Królowej Stanu Duchownego, czyli Dzieło Matki Bożej Powołań, istniało w Wilnie w latach trzydziestych XX w. W mieście tym mieściła się główna siedziba stowarzyszenia, choć mogło ono zakładać swe koła we wszystkich miejscowościach ówczesnego województwa wileńskiego, respektując odpowiednie przepisy prawne dotyczące rejestracji stowarzyszeń. Stanowiło ono organizację prawną ze wszystkimi przysługującymi jej według ustawodawstwa normami prawnymi. Mogła więc posiadać majątek ruchomy, jak i nieruchomości, czy zawierać różnego rodzaju umowy.

Szczegółowe warunki prawne określał *Statut Stowarzyszenia „Dzieło Matki Boskiej Powołań”* przedstawiony do akceptacji ówczesnemu arcybiskupowi Romualdowi Jałbrzykowskiemu, metropolicie wileńskiemu, w 1931 r. Dnia 24 kwietnia 1931 r. *Statut* został oficjalnie zatwierdzony. Kanonicznej erekcji Stowarzyszenia dokonał arcybiskup Jałbrzykowski 17 sierpnia 1931 r.¹ Na inaugurację Dzieła została odprawiona msza św. w kaplicy cudownego Obrazu Matki Bożej Ostrobramskiej.²

Dzieło Matki Boskiej Powołań zostało zainicjowane przez męską Sodalicję Mariańską w Wilnie. W 1932 r. otrzymało oficjalną agregację do Arcybractwa Maryi Królowej Kleru w Paryżu.

¹ „Wiadomości Archidiecezjalne Wileńskie” (dalej: WAW) 5(1931), nr 15-18, s. 198.

² WAW 5(1931), nr 21, s. 253.

Świętem patronalnym Stowarzyszenia był dzień 2 lutego, czyli święto Ofiarowania Pańskiego – Matki Bożej Gromnicznej. W ostatnią niedzielę każdego miesiąca odbywały się spotkania członków, odprawiano nabożeństwa w kościele seminaryjnym pw. św. Jerzego w Wilnie, łącząc je ze śpiewem „Regina Cleri, ora pro nobis!” (3x) i z błogosławieństwem Najświętszym Sakramentem.

Na łamach organu prasowego Kurii Metropolitalnej Wileńskiej, czyli „Wiadomości Archidiecezjalnych Wileńskich” zachęcano do zakładania kół bractwa w poszczególnych parafiach pod kierownictwem miejscowych księży proboszczów, tzw. „dwunastek”.³

2. Członkowie Stowarzyszenia

Za swój główny cel Stowarzyszenie Dzieło Matki Boskiej Powołań postawiło okazywanie pomocy w wychowywaniu i kształceniu niezamożnej młodzieży męskiej, pragnącej oddać się służbie Bożej w stanie kapłańskim lub zakonnym. Cel swój członkowie Stowarzyszenia realizowali poprzez budzenie i utrwalanie powołań kapłańskich i do stanu zakonnego w szerokich kołach młodzieży, udzielanie informacji dotyczących możliwości dokonania wyboru życia zakonnego, czy kapłańskiego, a w końcu poprzez zakładanie i prowadzenie internatu dla aspirantów do stanu duchownego kształcących się w gimnazjach świeckich. Opłacano koszty utrzymania kandydatów do kapłaństwa w seminariach niższych i w kolegiach misyjnych. Jeśli ktoś pochodził z niezamożnej rodziny a studiował teologię i przygotowywał się do kapłaństwa mógł liczyć na materialne wsparcie Stowarzyszenia. Do głównych zadań należało również udzielenie pomocy w wyborze odpowiedniego zgromadzenia zakonnego, czy pomoc w rozpoczęciu nowicjatu⁴.

Członkami Stowarzyszenia mogli być katolicy obojga płci. Do działalności statutowej włączyć się mogły inne instytucje i organizacje działające w duchu katolickim i troszczące się o wzrost liczby powołań do stanu duchownego i zakonnego.

Członkowie Stowarzyszenia podzieleni zostali na członków czynnych, czyli rzeczywistych, honorowych i wspierających. Członkami czynnymi

³ WAW 6(1932), nr 19, s. 256; nr 21-22, s. 283.

⁴ Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie (dalej: BLAN), F 318-339, k. 5-7, *Statut Stowarzyszenia pod nazwą „Dzieło Matki Bożej Powołań”*, pkt 1-5.

byli przede wszystkim założyciele Stowarzyszenia, osoby (lub organizacje) przyjęte w jego poczet przez zarząd Stowarzyszenia i osoby, które przez swą działalność wpłynęły na rozwój Dzieła. Członków honorowych wybierano i mianowano podczas zebrania ogólnego Stowarzyszenia na wniosek zarządu. Członkiem wspierającym mógł zostać każdy, kto pragnął współdziałać w osiągnięciu celów Stowarzyszenia. Członkowie czynni i wspierający opłacali miesięczne składki w wysokości 50 gr.

Członkowie czynni i honorowi mieli prawo do głosowania i popierania na zebraniach ogólnych wszelkich wniosków zmierzających do realizacji postawionych przed Stowarzyszeniem zadań i celów. Decydowali o wyborze kandydatów na wszelkie urzędy w Stowarzyszeniu, z zastrzeżeniem jednak, że wybierani do władz mogli być tylko mężczyźni. W wypadku stowarzyszeń i innych organizacji należących do Dzieła Matki Bożej Powołań prawo głosowania przysługiwało przewodniczącym tych organizacji. Członkowie wspierający nie posiadali głosu wyborczego. Uczestnicząc w spotkaniach mogli jedynie udzielać głosu doradczego.

Członkowie Stowarzyszenia tworzyli koła parafialne pod kierownictwem księży proboszczów, na czele z wybranym zelatorem lub zelatorką. Przewodniczący kół zostali zobowiązani do zbierania składek członkowskich i wszelkich ofiar na rzecz Dzieła.

Bycie członkiem czynnym związane było nie tylko z koniecznością płacenia składek, ale *Statut* dawał też nadzieję tym wszystkim, którzy na rzecz Stowarzyszenia poświęcali swoje mienie, czas, pracę i zarobek, że na wypadek biedy, czy choroby, mogą liczyć na wsparcie ze strony Dzieła, o ile przynależeli do Stowarzyszenia przynajmniej od 10 lat i nabyli choroby pracując dla niego.

Statut wspominał również o możliwości usunięcia ze Stowarzyszenia tych członków czynnych, którzy lekceważyliby przepisy *Statutu*, świadomie i stale zaniedbywali swych zadań i obowiązków. Członek wspierający mógł zostać usunięty ze Stowarzyszenia, gdy zaniedbałby płacenia składek członkowskich przez co najmniej rok. Każdy członek, który działałby rozmyślnie na szkodę Stowarzyszenia lub popełniłby czyn gorszący lub uwłaczający godności chrześcijańskiej lub czci obywatelskiej mógł zostać usunięty z grona osób wspierających dzieło powołań.

Dzieło Matki Bożej Powołań utrzymywane było ze składek członkowskich, dobrowolnych ofiar i wszelkiego rodzaju zapisów i darowizn na rzecz Stowarzyszenia. Ofiarodawcami na rzecz Stowarzyszenia mogły być wszystkie osoby dobrej woli bez różnicy wyznaniowej, czy przekonań po-

litycznych. Organizacja liczyła również na subwencje rządowe i wpłaty innych organizacji samorządowych oraz organizacji i instytucji społecznych. Dochody uzyskane z pracy członków czynnych, ze sprzedaży pism, wydawnictw, z organizowania kursów, przedstawień i odczytów miały również wspierać budżet Stowarzyszenia.

W 1933 r. Dzieło Matki Bożej Powołań liczyło 23 członków czynnych, 46 wspierających. W ciągu roku sprawozdawczego przybyło 7 członków czynnych i 55 wspierających. Ubyło 3 członków czynnych, z których jedna wstąpiła do zgromadzenia zakonnego, zaś dwie zmarły i 5 wspierających. W grudniu 1933 r. w poczet członków zaliczono 12 członków wspierających. Dnia 1 lipca 1934 r. Dzieło Matki Bożej Powołań liczyło 39 członków czynnych i 84 wspierających. Wśród członków wspierających należy zauważyć fakt obecności organizacji katolickich spoza archidiecezji wileńskiej. Działalność Dzieła wspierały: Związek Sodalitacji Mariańskich Inteligencji Męskiej w Polsce, Sodalitacje Mariańskie w Bochni, Wałowicach, Poznaniu, Jaśle, Rzeszowie, Stanisławowie i Nowym Sączu, jak również kapłani dekanatu oszmiańskiego⁵.

W roku szkolnym 1935/36 Dzieło liczyło 129 członków, ale składki opłacało 63 osoby, w tym 12 osób duchownych, 6 z Sodalitacji Mariańskiej i z III Zakonu św. Franciszka oraz 45 osób świeckich. Rzadziej urządzano spotkania dla członków Stowarzyszenia, gdyż frekwencja była słaba. Nabożeństwa w kościele św. Jerzego odbywały się systematycznie, ale spotkanie po nich już nie⁶.

W 1935 r. zrodził się pomysł stworzenia dla młodzieży męskiej, zainteresowanej drogą powołania kapłańskiego, czy zakonnego, wspólnot ewangelicznych, ośrodków, gdzie mieszkając po kilku tworzyliby jakby „rodziny duchowne”. Jedna z członkiń wstąpiła do zgromadzenia zakonnego. W 1935 r. składki członkowskie opłacało systematycznie 73 osoby (63 członków miejscowych i 10 zamiejscowych).

Dwa lata później Dzieło Matki Bożej Powołań liczyło 63 członków. Jedna z osób wstąpiła do zgromadzenia zakonnego. W ciągu roku odbyły się tylko dwa zebrania ogólne. Liczba członków biorących udział w pracach Stowarzyszenia wynosiła 90 osób i 5 organizacji. Uroczystość obchodzono święto patronalne – 2 lutego 1938 r. W kaplicy sodalicyjnej zostało odpra-

⁵ BLAN, F 318-339, k. 18v, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1933 r. do 30 czerwca 1934 r.*

⁶ BLAN, F 318-339, k. 35, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1935 r. do 30 czerwca 1936 r.*

wione specjalne nabożeństwo połączone ze wpisem nowych kandydatów do Dzieła. Podczas zebrań ogólnych w 1938 r. ks. Michał Sopoćko wygłosił referaty dotyczące kultu Miłosierdzia Bożego, zaś ks. Leon Żebrowski mówił o odpustach. Uczestnicy spotkań mieli okazję zapoznać się również z najważniejszymi wydarzeniami w Kościele powszechnym, gdyż prowadzona była tzw. kronika kościelna. Na podstawie katolickich pism wychodzących na Zachodzie Europy, szczególnie we Włoszech, przygotowywano prasówkę, krótkie informacje o wydarzeniach ogólnokościelnych.

3. Władze Stowarzyszenia

Władze Stowarzyszenia tworzyły: zarząd, rada i zebranie ogólne.

Na czele Stowarzyszenia stał wyznaczony przez władze archidiecezjalne ksiądz dyrektor, który w imieniu ordynariusza zatwierdzał wszelkie uchwały zarządu. Ten składał się z pięciu członków: prezesa, dwóch asystentów, skarbnika i sekretarza. Członkowie zarządu wybierani byli przez zgromadzenie ogólne z pośród członków czynnych i honorowych na kadencję trwającą trzy lata. Do upływie kadencji mogli zostać ponownie wybrani. Dokonywało się to w ten sposób, iż prezes oraz asystenci wybierani byli z listy kandydatów ustalonej i przedstawionej przez ustępujący zarząd. Przedstawiano z grona kandydatów czynnych i honorowych trzech kandydatów. Po oddaniu na nich głosów, ten, kto otrzymywał największą ich liczbę zostawał prezesem, dwaj z mniejszą liczbą głosów zostawali pierwszym i drugim asystentem.

Zarząd Stowarzyszenia reprezentował je na zewnątrz i kierował wszelkimi jego sprawami na podstawie *Statutu*, zatwierdzonego przez biskupa ordynariusza, w zakresie kompetencji udzielonej mu przez zebranie ogólne. Do najważniejszych zadań zarządu należało: zarządzaniem majątkiem Stowarzyszenia i troska o jego powiększenie; dysponowanie nieruchomościami, papierami wartościowymi i wszelkimi ruchomościami; przyjmowanie darowizn i innych ofiar. Zarząd decydował o przyjęciu, czy wydaleniu, członków, jak również o wydawaniu zapomóg dla swych członków. Członkowie zarządu mieli głos decydujący w kwestii przyjęcia lub zwolnienia pracowników w zakładach Stowarzyszenia. Zarząd był zobowiązany do składania corocznego sprawozdania finansowego i przedstawienia projektu budżetu. Zwoływał zebrania ogólne i wykonywał uchwały tychże zebrań.

Spotkania zarządu odbywały się przynajmniej raz w miesiącu, chyba, że zaistniałe okoliczności zmuszały do częstszych spotkań. Do ważności

podejmowanych uchwał potrzeba było obecności prezesa, asystenta i przynajmniej dwóch członków. Uchwały zapadały zwyczajną większością głosów. W wypadku, gdyby był remis w głosowaniu decydujący głos należał do przewodniczącego.

Zarząd posiadał prawo, za gwarantowane w *Statucie*, tworzenia własnych wydziałów i sekcji. Prowadził księgi dochodowe zgodnie z obowiązującymi wówczas zasadami prawnymi i finansowymi. Wszelkie dokumenty wychodzące podpisywał prezes lub zastępujący go pierwszy asystent wraz z podpisem sekretarza lub członka zarządu.

Rada nadzorcza Stowarzyszenia składała się z trzech członków wybieranych, z liczby członków czynnych i honorowych, przez zebranie ogólne na trzyletnią kadencję. Członkowie rady nadzorczej po upływie kadencji mogli zostać wybrani ponownie. Rada zbierała się przynajmniej raz w roku, a do ważności jej uchwał potrzeba było obecności przynajmniej dwóch członków rady.

Do podstawowych zadań i celów rady nadzorczej należało: czuwanie nad realizacją celów określonych w *Statutach* Stowarzyszenia; kontrola zgodności działań zarządu oraz instytucji Stowarzyszenia z przepisami obowiązującego prawa i przepisami *Statutu*; kontrola stanu kasy i majątku dokonana przynajmniej raz w roku; sprawdzanie ksiąg kasowych i protokołów posiedzeń zarządu oraz przedstawianie wszystkim członkom Stowarzyszenia podczas zebrania ogólnego sprawozdanie za swych czynności określonych przepisami *Statutu*.

Zebrania ogólne dzieliły się na zebrania zwyczajne i nadzwyczajne. Te pierwsze zarząd Stowarzyszenia zwoływał raz do roku. Zebrania nadzwyczajne odbywały się w miarę potrzeby, zwoływane były na wniosek rady nadzorczej. O dniu i miejscu zebrania ogólnego zarząd powiadamiał wszystkich członków. Prawo decydowania w sprawach poruszanych na zebraniu ogólnym posiadali jedynie członkowie czynni i honorowi.

Najwyższą instancją Stowarzyszenia było zebranie ogólne. To ono wybierało członków zarządu i rady nadzorczej. Podczas zebrania rozstrzygano wszelkie sporne sprawy, szczególnie zaś zatwierdzano budżet i przyjmowano sprawozdania z działalności Stowarzyszenia. Zebrania ogólne miało też głos decydujący w kwestii zmian i uzupełnień w *Statucie*. To ono mogło podjąć decyzję o rozwiązaniu Stowarzyszenia i przeznaczeniu jego majątku. Gdyby do tego doszło należało zapewnić bezpieczeństwo materialne tych członków Stowarzyszenia, którzy potrzebowaliby pomocy finansowej. Majątek ruchomy lub nieruchomy mógł przejść także na własność któregośkolwiek z zakonnych zgromadzeń misyjnych.

W kwestiach Stowarzyszenia decydowało zebranie ogólne, o ile obecnych była przynajmniej jedna trzecia część liczby osób mających prawo udziału w zebraniach ogólnych. Do dokonania wszelkich zmian w *Statucie*, rozwiązania Stowarzyszenia i postanowienia o jego majątku w razie rozwiązania potrzebna było ustawowo obecność przynajmniej trzech czwartych wszystkich członków mających prawo udziału w zebraniu ogólnym. Uchwały zebrania ogólnego zapadały zwykłą większością oddanych głosów.

W stosunkach prawno-państwowych Stowarzyszenie stasowało się do przepisów prawnych dotyczących stowarzyszeń i ogólnie obowiązujących praw i zwyczajów.

Jesienią 1933 r. dotychczasowy zarząd Stowarzyszenia dołożył wszelkich starań do uzależnienia swej działalności od seminarium duchownego w Wilnie. Znalazł przychylność u władz seminaryjnych. Dzieło Matki Bożej Powołań stało się formacją pomagającą przygotować młodzież męską do wstąpienia do wileńskiego seminarium.

Na czele Stowarzyszenia stał dyrektor, mianowany przez biskupa ordynariusza. Pierwszym dyrektorem Stowarzyszenia był ks. Leon Żebrowski. Na czele pierwszego zarządu stał prezes – Antoni Sawicki i wiceprezesi, którymi byli rektor seminarium duchownego w Wilnie ks. Jan Uszyło i ks. Jan Ellert, sekretarzem był Tadeusz Birecki, zaś skarbnikiem Antoni Zgierski⁷. Członkami rady nadzorczej zostali Waldemar Weysenhoff, Bolesław Świącicki, Aleksander Iwanowski. Prezesem zarządu pozostał Antoni Sawicki.

Zarząd zbierał się w odstępach miesięcznych w mieszkaniu dyrektora ks. L. Żebrowskiego. Przedmiotem obraz w 1933 i 1934 r. były sprawy administracyjne. Uchwalono wspólną mszę św. dla członków, w drugą niedzielę miesiąca w kościele św. Jerzego. Wieczorem w kościele odbywały się spotkania członków Dzieła urozmaicone różnymi referatami i wykładami. Prelekcje prowadzili księża J. Ellert i W. Urmanowicz. Przeciętna frekwencja na spotkaniach wynosiła ok. 20 osób. Dla utrzymania kontaktu z członkami, zwłaszcza z zamiejscowymi, uchwalono wydawać kwartalnik. Mimo podjętej decyzji pomysł ten nie został jednak zrealizowany. Zarząd uzyskał w 1934 r. zwolnienie od podatku przemysłowego dla sprzedaży swych wydawnictw⁸.

⁷ A. SZOŃ, *Dzieło Matki Bożej Powołań*, „Czas Miłosierdzia”, 5(1998), nr 6, s. 17.

⁸ BLAN, F 318-339, k. 18, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1933 r. do 30 czerwca 1934 r.*

Na początku 1935 r. zmieniono siedzibę Dzieła. Została ona przeniesiona na ul. Zarzeczną nr 30, z dala od gwaru miasta, głównie dla zapewnienia lepszych warunków do nauki wychowanków. W styczniu 1935 r. prezes zarządu A. Sawicki uległ nieszczęśliwemu wypadkowi. Spotkania zarządu zostały zawieszane, w ważnych sprawach członkowie zarządu kontaktowali się między sobą, pomijając prezesa.

Na corocznym zebraniu w dniu 24 października 1937 r. został wybrany nowy zarząd. Prezesem został znów Antoni Sawicki, viceprezesem – ks. Stanisław Zawadzki, członkami zarządu: ks. Jan Ellert, ks. Józef Grasewicz, sekretarzem – Tadeusz Birecki, a skarbnikiem Antoni Zgierski.

W ciągu roku odbyło się osiem spotkań zarządu, co wskazywało tylko na ożywienie działalności Dzieła. Podczas posiedzeń podjęto uchwały, by tworzyć sekcje ideową i propagandową, by przenieść siedzibę zarządu do lokalu ks. S. Zawadzkiego przy ul. Bazylińskiej 3. Podjęto decyzję, by postarać się o nowy gmach na potrzeby internatu, najlepiej bliżej Ostrej Bramy. Zarząd postanowił również prosić arcybiskupa Jałbrzykowskiego o wyznaczenie młodego księdza na nowego kierownika internatu. Ale nie była to jedyna prośba skierowana na ręce ordynariusza.

Na zebraniu ogólnym w dniu 18 grudnia 1938 r. został wybrany nowy zarząd Dzieła w składzie następującym: prezes – Antoni Sawicki, viceprezes – ks. Stanisław Zawadzki, członkowie zarządu – ks. Leonard Pukianiec i ks. Czesław Barwicki, sekretarz – Zygmunt Zaleski i skarbnik – Antoni Zgierski. Jako jeden z podstawowych swych celów widział on konieczność dalszej współpracy z Archidiecezjalnym Instytutem Akcji Katolickiej w Wilnie. Internat prowadzony przez Stowarzyszenie uważali oni za „przedszkole seminaryjne”.

4. Formy działalności

Pierwsze trzy lata istnienia Dzieła Matki Bożej Powołań zmusiły zarząd Stowarzyszenia do pierwszych wniosków ze swej działalności. Dzieło się rozwijało mimo pewnych obaw, czy znajdą się chętnie do jego wspierania. Stowarzyszenie okazało się potrzebne, gdyż coraz większa liczba młodzieży męskiej garnęła się pod rękę katolickiego wychowawcy. Część osób szukała pomocy materialnej w przygotowaniu się do seminarium duchownego, inni, nie mogąc się kształcić w skutek zbyt poważnego wieku, szukali sposobu na uzupełnienie wykształcenia i zdanie matury, a następnie podjęcie

życiowych decyzji dotyczących powołania. Wielu szukało oparcia i zwyczajnej pomocy ze strony starszych⁹.

Zgodnie z uchwałą zebrania ogólnego z 26 grudnia 1933 r. wszystkie wpływy ze składek członków zamieszkałych w Wilnie przeznaczone były na zapomogi dla niezamożnych alumnów seminarium duchownego w Wilnie. W roku sprawozdawczym 1933/34 korzystało z nich 17 alumnów (2 na stałe i 15 tymczasowo).

Na początku 1933 r. Dzieło wspierało finansowo dwóch wychowanków w seminariach duchownych i na Wydziale Teologicznym USB i trzech w gimnazjach świeckich. Jeden z wychowanków w listopadzie 1933 r. wstąpił do zakonu ojców kamedułów. Kolejnych dwóch wychowanków również obrało drogę życia zakonnego. Jeden z nich został bratem zakonnym w zgromadzeniu ojców franciszkanów, drugi zaś udał się do Fontlongue we Francji, niedaleko Marsylii, by zostać bratem zakonnym, pomocnikiem w seminarium duchownym dla „spóźnionych powołań”. W 1935 r., dzięki staraniom ks. rektora seminarium duchownego w Wilnie, przeniósł się on do Collegium Russicum w Rzymie¹⁰.

Roczna suma wydanych zapomóg wynosiła 1870 zł, nie licząc prywatnych darowizn poszczególnych członków Dzieła Matki Bożej Powołań, choćby w postaci bezpłatnego mieszkania, czy utrzymania. Na wpływy złożyły się: składki członkowskie (1103,50 zł), ofiary (738,50 zł), dochód z Instytutu (7025,60 zł) i zyski ze sprzedaży wydawnictw (915 zł). Razem dochód wyniósł 9782,60 zł.

4.1. Instytut Apostolski

Jesienią 1933 r. został zorganizowany Instytut Apostolski, do którego przybyło 25 aspirantów z całej Polski. Większość z nich szukała swej drogi życiowej. Przeważnie byli już nieco starsi wiekiem, gdyż w sprawozdaniu scharakteryzowano ich, jako „w wieku przerośniętym”.

Instytut miał charakter internatu, w którym mieszkali młodzieńcy. Uczęszczałi oni do szkół wileńskich, gdzie przygotowywali się do egzaminu dojrzałości, albo też na Kursy Maturalne im. Komisji Edukacji Narodowej. Pobyt w Instytucie był płatny 60 zł miesięcznie. Mniej zamożnym przyznawano ulgi.

⁹ BLAN, F 318-339, k. 19, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1933 r. do 30 czerwca 1934 r.*

¹⁰ BLAN, F 318-339, k. 22, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1934 r. do 30 czerwca 1935 r.*

Uczniowie mieszkający w Instytucie Apostolskim podlegali wewnętrznemu regulaminowi. Zobowiązani byli do pilnej nauki, pracy nad sobą, czemu miały sprzyjać prowadzone dla nich konferencje duchowne, wygłaszane co dwa tygodnie przez ks. J. Ellerta¹¹.

4.2. Juwenat

W 1935 r. zaprzestano dalszych prac organizacyjnych nad powstaniem Instytutu Apostolskiego, gdyż pomysł ten wydawał się nierealny, a prawdopodobnie założenia Instytutu przewyższały możliwości finansowe i organizacyjne Stowarzyszenia. Skupiono się natomiast nad zorganizowaniem tzw. Juwenatu dla aspirantów do stanu duchownego, kształcących się w różnych zakładach naukowych. Instytut Apostolski jako zakład naukowo-wychowawczy nie doszedł do skutku, dlatego na przełomie 1934 i 1935 r. przekształcono go w Juwenat, mający charakter internatu¹².

Na początku roku szkolnego 1935/36 do Juwenatu przyjęto 37 młodzieńców. W ciągu roku trzech z nich powołano do wojska, dwaj wstąpili do nowicjatu karmelitów w Krakowie i we Lwowie. Zaś jeden do misjonarzy św. Wincentego a Paulo w Krakowie. W 1936 r. trzech wychowanków wstąpiło do gimnazjum biskupiego w Sejnach, jeden do kolegium księży pijarów w Lubieszowie, a jeden do kolegium księży misjonarzy św. Rodziny w Wieluniu. Z grona trzech chłopców, którzy złożyli maturę jeden z nich wstąpił do seminarium duchownego w Wilnie.

Juwenat cieszył się popularnością, o czym świadczyła wzrastająca liczba składanych każdego roku podań nowych chętnych. Zarząd Dzieła widział jednak konieczność, by rozwój domu następował pod okiem kierowników duchownych, najlepiej kapłana z seminarium duchownego lub jakiegoś zakonnika. Ordynariuszowi diecezji zwracano uwagę na fakt, iż rozwój Dzieła byłby znacznie większy, gdyby kierownikiem internatu dla chłopców byłby kapłan, a nie osoba świecka, jak to było dotychczas. Sugerowano, by Stowarzyszenie i jego wszelkie dzieła zostawało pod bezpośrednim kierownictwem któregoś z księży pracujących w Kurii Metropolitalnej Wileńskiej, czy w Wileńskim Seminarium Duchownym.

¹¹ BLAN, F 318-339, k. 18v, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1933 r. do 30 czerwca 1934 r.*

¹² BLAN, F 318-339, k. 22, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1934 r. do 30 czerwca 1935 r.*

Kierownikiem Juwenatu został ks. Jan Ellert. Troszczył się on o rozwój duchowy chłopców pilnując praktyk religijnych, na które składały się: codzienna krótka adoracja Najświętszego Sakramentu, wspólne modlitwy (tzw. pacierze), czytanie duchowe, comiesięczna spowiedź i Komunia św. W Juwenacie powstał chór, który nie tylko śpiewał w ośrodku Stowarzyszenia, ale również w kościele pw. św. Bartłomieja.

Ks. Ellert pragnął również zainteresować chłopców sprawami misji, dlatego została nawiązany kontakt korespondencyjny z ks. Piaseckim z Indiach. Wymiana listów miała być nie tylko wyrazem troski i pamięci o polskich misjonarzach, ale nauką odpowiedzialności za misyjne dzieło Kościoła.

Na początku roku szkolnego 1936/37 do internatu przyjęto 29 aspirantów do stanu duchownego, którzy przygotowywali się do matury. Funkcję kierownika duchownego internatu pełnił wówczas redemptorysta z Wilna, ks. Świątek. W ciągu roku 11 młodzieńców opuściło zakład, a jeden został powołany do armii. Z pozostałych 17 dwóch wstąpiło do księży marianów, jeden do redemptorystów, a jeden do cystersów. Również z byłych wychowanków, którzy kiedyś przebywali pod opieką Dzieła, rodziły się kolejne powołania. Jeden z młodzieńców w 1937 r. wstąpił do księży kamilianów, a innego wyświęcono we Francji na kapłana¹³.

Z powodu braku środków materialnych liczba uczniów mieszkających w internacie znacznie spadła. W 1938 r. było ich tylko 18. Dwóch z nich wstąpiło do seminarium duchownego w Wilnie. Kierownikiem duchowym internatu był ks. Zawadzki.

Ponowiono prośbę, skierowaną na ręce metropolity wileńskiego, o wyznaczenie na kierownika internatu młodego, gorliwego kapłana. Proponowano, by tę funkcję mógł pełnić ks. Cz. Barwicki. Gdyby z jakichkolwiek względów nie mógł zostać kierownikiem, proponowano, by po święceniach kapłańskich został nim diakon seminarium wileńskiego – Alojzy Tomkowicz. Był on wychowankiem Dzieła, więc najlepiej znał specyfikę internatu.

Nowy zarząd w 1938 r. przedstawił arcybiskupowi również kwestie dotąd nierozwiązane, a sprawiające kłopoty chłopcom chcącym obrać drogę powołania kapłańskiego. Kurator Wileńskiego Okręgu Szkolnego nie chciał dopuszczać do egzaminów maturalnych tych młodzieńców, którzy pochodzili z innych okręgów szkolnych. Wychowankowie internatu pochodzili

¹³ BLAN, F 318-339, k. 43, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1936 r. do 30 czerwca 1937 r.*

z różnych stron Polski, byli w różnym wieku, przeważnie już starsi i musieli zdawać egzaminy eksternistycznie. Prezes w imieniu całego zarządu prosił ordynariusza o interwencję u kuratora w tej sprawie, by do egzaminów dopuszczać wszystkich wychowanków¹⁴.

Istnienie internatu wsparł materialnie sam arcybiskup Jałbrzykowski, który wychowankom internatu udzielił 500 zł subwencji. Od 1 lutego 1938 r. wszyscy wychowankowie mieli bezpłatne obiady. Poza subwencją ordynariusza na dochody składały się składki członkowskie (806,10 zł), różne ofiary i darowizny (248,50 zł), opłaty uczniów internatu (2444,65 zł) i dochód z wydawnictwa (100,40 zł). Wpływy w roku 1937/38 wyniosły 4092,66 zł. Na wydatki złożyły się zapomogi (352 zł), koszty utrzymania internatu (3287,81 zł) i druk odezwo, koszty biurowe i pocztowe (312 zł). W sumie 4210,81 zł¹⁵.

4.3. Działalność wydawnicza

Z powodu braku środków działalność wydawnicza była bardzo szczupła. W 1933 r. kolportowano broszurę pt. *Niech żyje Chrystus Król*. Wynik sprzedaży był wprawdzie ujemny (strata 248 zł), ale przy okazji sprzedaży książeczki zyskano kilku nowych członków i złożone były inne dobrowolne ofiary. Dzięki tej akcji prowadzono również szeroką akcję propagującą idee i cele Dzieła Matki Bożej Powołań. W 1934 r. wydrukowano kolejną książeczkę autorstwa A. Magniez pt. *Odpowiedzi zdrowego rozumu na zarzuty przeciw religii*. Książeczka ta cieszyła się ogromną popularnością i była szeroko kolportowana skoro w 1934 r. wznowiono ją jeszcze dwa razy w dużych nakładach 3000 i 5000 egzemplarzy. Do lipca 1935 r. cały nakład został sprzedany. Nie przyniósł on oczekiwanych zysków, ale nie było też strat. Kilku biednych wychowanków przy kolportażu książeczki znalazło jednak pracę¹⁶. Zarząd i członkowie Stowarzyszenia w prowadzeniu akcji wydawniczej widzieli nie tyle względy czysto dochodowe, czyli zyski ze sprzedaży, ile raczej szerzenie idei Dzieła, apostołstwo prasy i choć częściowe zatrudnienie swych wychowanków¹⁷.

¹⁴ BLAN, F 318-339, k. 45, Pismo prezesa zarządu Dzieła Matki Bożej Powołań Antoniego Sawickiego do arcybiskupa R. Jałbrzykowskiego, z dn. 24 I 1939 r.

¹⁵ BLAN, F 318-339, k. 46, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1937 r. do 30 czerwca 1938 r.*

¹⁶ BLAN, F 318-339, k. 22, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1934 r. do 30 czerwca 1935 r.*

¹⁷ BLAN, F 318-339, k. 19, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1933 r. do 30 czerwca 1934 r.*

We wrześniu 1935 r. wydano kolejną broszurę autorstwa A. Magniez, pt. *Bądź dobrym żołnierzem*, w nakładzie 7000 egz. W kwietniu 1936 r. książkę J. Milenkiewicz pt. *Organizacja wychowania w szkole powszechnej*, w nakładzie 3000 egz. Dwie ostatnie książki wydano pod nazwą firmy „Dobra Prasa”. Obie książki w katolickiej prasie spotkały się z przychylnymi recenzjami¹⁸.

Na zebraniu zarządu w czerwcu 1938 r. wrócono do pomysłu wydawania własnego pisma. Podjęto decyzję, by wydawać miesięcznik, który miał za zadanie budzić w szerokim kręgu odbiorców myśli o potrzebie zapewnienia dobrych warunków do kształcenia młodzieży męskiej, by w przyszłości mogła wybrać drogę powołania kapłańskiego lub zakonnego. Uchwała to był zgodna z zadaniami statutowymi. Czasopismo miało nosić nazwę: „Żniwo wprawdzie wielkie, ale robotników mało”. Redaktorem miał zostać ks. Stanisław Zawadzki.

W 1938 r. postanowiono zwrócić się z prośbą o wydanie specjalnego listu pasterskiego w sprawie popierania powołań duchownych oraz urządzenia Dnia Kapłańskiego zgodnie z uchwałami Synodu Archidiecezjalnego z 1931 r. Poruszono raz jeszcze kwestię wydawania własnego pisemka pod redakcją ks. Zawadzkiego¹⁹, ale do wybuchu II wojny światowej nie ujrzało ono światła dziennego.

Stowarzyszenie prowadziło również bibliotekę. Była otwarta tylko przez godzinę w ciągu dnia i służyła przeważnie wychowankom własnego zakładu. Czytelników z miasta było bardzo mało, gdyż nie stać było organizacji na zakup nowości wydawniczych. W 1935 r. biblioteka została zamknięta, a jej zasób został przekazany Centrali Polskiej Macierzy Szkolnej Koło Biblioteczne „Dobra Książka”²⁰. Dnia 2 lutego 1935 r., w święto patronalne, referat o wrażeniach z podróży do Ziemi Świętej, wygłosił ks. Michał Sopoćko²¹.

¹⁸ BLAN, F 318-339, k. 36, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1935 r. do 30 czerwca 1936 r.*

¹⁹ BLAN, F 318-339, k. 43, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1937 r. do 30 czerwca 1938 r.*

²⁰ BLAN, F 318-339, k. 22, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1934 r. do 30 czerwca 1935 r.*

²¹ BLAN, F 318-339, k. 22, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1934 r. do 30 czerwca 1935 r.*

4.4. Współpraca z Akcją Katolicką

W 1936 r. Stowarzyszenia spotkało się z dość poważną krytyką i zarzutami, iż Dzieło nie jest potrzebne, gdyż w Polsce nie brakowało powołań, że seminaria duchowne były przepełnione. Zarząd odpowiadając na zarzuty twierdził, że młodzież jest przyszłością Kościoła i Ojczyzny. Odpowiedzialni za wzrost powołań są przede wszystkim proboszczowie w swych parafiach. Rozwój Akcji Katolickiej, bractw i organizacji młodzieżowych miał pomóc w odnajdywaniu kandydatów do kapłaństwa i życia zakonnego. Sugerowano, by Akcja Katolicka zajęła się organizowaniem w większych miejscowościach, np. siedzibach powiatów, czy dekanatów, internatów dla młodzieży przygotowującej się do stanu duchownego. Powstanie ich wydawało się niezbędne, gdyż w wielu wypadkach młodzi ludzie nie mieli dobrych wzorców w swych domach, czy rodzinnych środowiskach; często tracili lub wypaczali tam swe powołanie²².

Dzieło Matki Bożej Powołań miało stać się instytucją diecezjalną, przy współudziale Akcji Katolickiej²³. Podczas spotkań zarządu w 1937 r. omawiano kwestie ożywienia Dzieła przez nawiązanie możliwie najbliższej współpracy z Akcją Katolicką. Uważano, iż realizacja zadania krzewienia i dbania o powołania kapłańskie i zakonne oraz troska o rozwój Dzieła możliwe będzie tylko przy ścisłej współpracy z Akcją Katolicką. Dostrzegano już wówczas niebezpieczeństwo zbliżającej się wojny światowej i wrogość wobec religii w Rosji Sowieckiej. Ale jednocześnie dostrzegano konieczność przygotowania dobrych i gorliwych kapłanów, by na byłych Kresach Rzeczypospolitej Obojga Narodów szerzyć chrześcijaństwo. Wszystkie zewnętrzne okoliczności zdawały się potwierdzać fakt, iż Polska została powołana do misji głoszenia Ewangelii słowiańskim narodom²⁴.

Rok sprawozdawczy 1937-38 zaznaczył się ożywieniem działalności Stowarzyszenia. Dzieło wzięło udział w Wystawie Mariologicznej w Wilnie, czym zwróciło na siebie uwagę wielu osób. Kongres podjął uchwałę, dzięki staraniom członków, popierania troski o powołania kapłańskie.

²² BLAN, F 318-339, k. 36v, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1935 r. do 30 czerwca 1936 r.*

²³ BLAN, F 318-339, k. 40, Pismo prezesa zarządu Dzieła Matki Bożej Powołań Antoniego Sawickiego do arcybiskupa R. Jałbrzykowskiego, z dn. 18 VI 1938 r.

²⁴ BLAN, F 318-339, k. 43, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1936 r. do 30 czerwca 1937 r.*

5. Zakończenie

Jakie owoce przyniosło istnienie Dzieła Matki Bożej Powołań?

W ciągu pierwszych siedmiu lat istnienia Dzieła Matki Bożej Powołań, z chłopców mieszkających w internacie prowadzonym przez Stowarzyszenie, siedmiu z nich wstąpiło do wyższych seminariów duchownych. Jeden z nich został wyświęcony na kapłana w Lourdes we Francji. Jedenastu wychowanków stąpiło do zgromadzeń zakonnych, by w nich kształcić się na kapłanów, sześciu wstąpiło do niższego seminarium w Sejnach i do kolegiów zakonnych. W okresie poprzedzającym wybuch II wojny światowej największym problemem był fakt, iż internatem kierowała osoba świecka, a chłopcy musieli uzupełniać swe wykształcenie na kursach koedukacyjnych, co nie zawsze sprzyjało umacnianiu powołania. Brak środków materialnych uniemożliwiał dalszy intensywny rozwój²⁵.

THE ASSOCIATION OF OUR LADY OF VOCATIONS IN VILNIUS

SUMMARY

The Association of Our Lady of Vocations was established in 1931 in Vilnius. The conditions of its existence and activity were regulated by the Statutes. The main goal of the Association was to bring up and educate young men in poverty who wished to serve God as priests or members of religious orders. The aims of the Association were realized and achieved by promoting and consolidating religious vocations in wide circles of the young. Numerous forms of the Association's activity included running the Apostolic Institute, a boarding house for young men (the so-called Juwenat), publishing initiatives and cooperating with the Catholic Action. Before the Second World War the Association had helped a dozen or so young men of the Vilnius Archdiocese to make decisions concerning their religious vocations.

²⁵ BLAN, F 318-339, k. 47v, *Sprawozdanie z działalności Dzieła Matki Bożej Powołań w Wilnie za czas od dn. 1 lipca 1937 r. do 30 czerwca 1938 r.*